

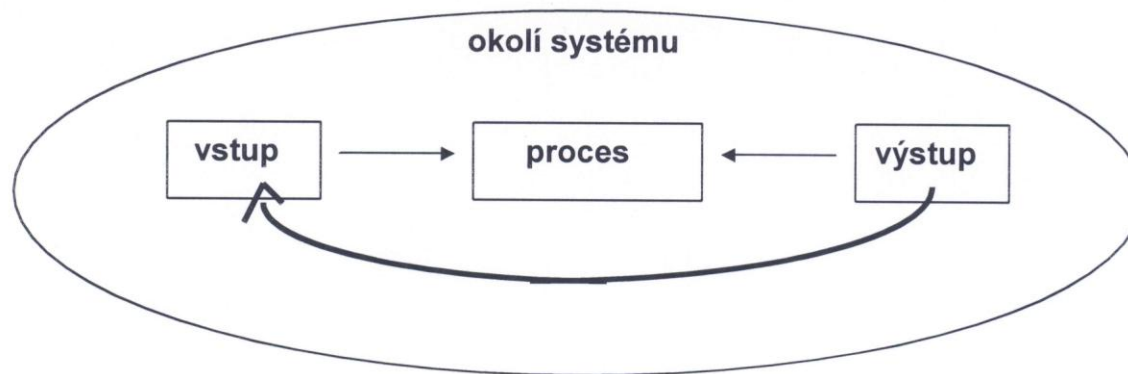
Systemy zdravotní péče

Doc. PhDr. Kateřina Ivanová, Ph.D.

Systemové pojetí 1

- Obecná teorie systémů – všechny předměty, jevy a procesy reálného světa si lze představit jako systémy:

OBECNÉ SCHÉMA SYSTÉMU

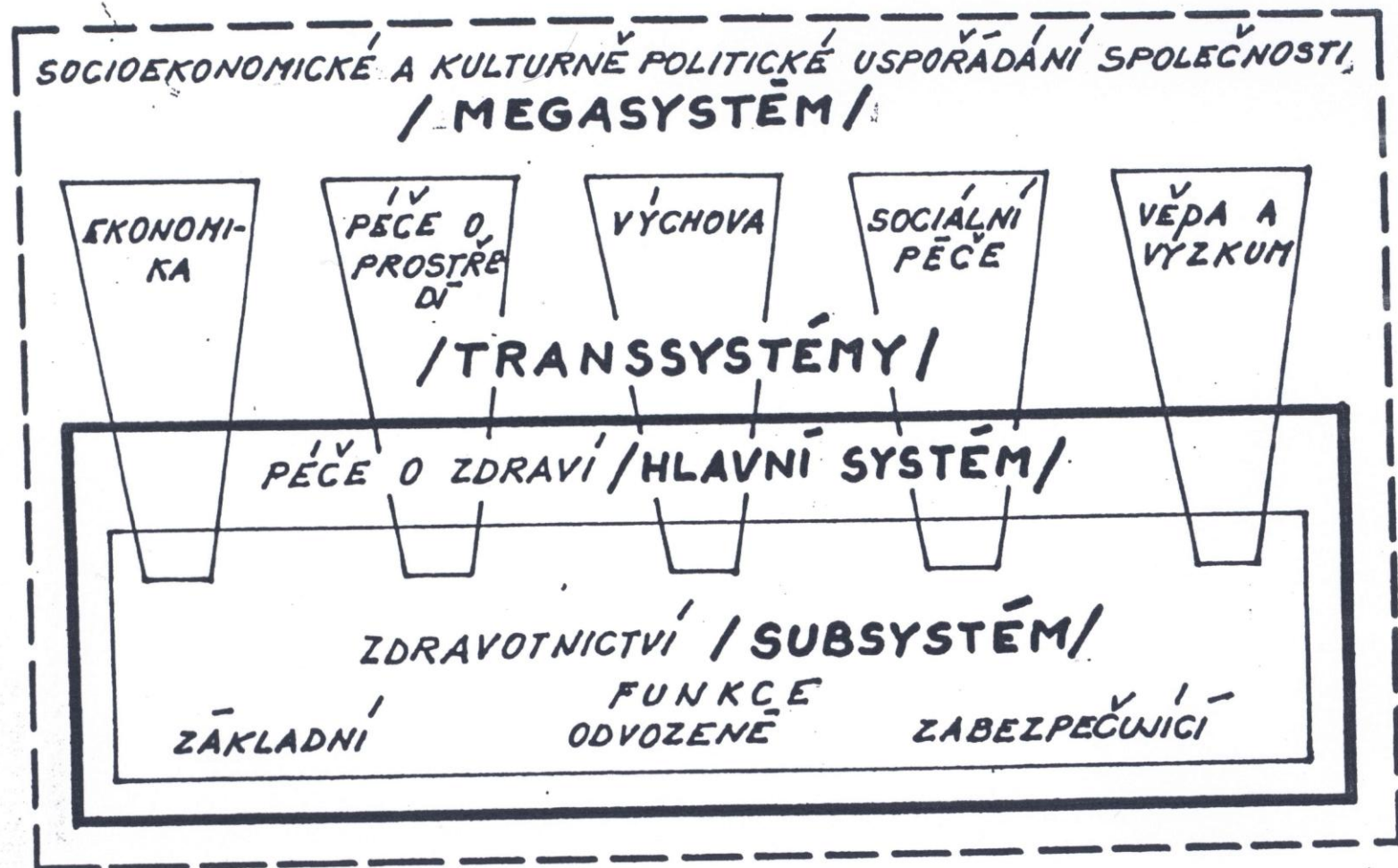
Systemové pojetí 2

- System je komplex na sobě závislých prvků – elementů – které jsou ve vzájemné interakci. Podle vztahu k okolí systému rozlišujeme:
  - Uzavřené systémy
  - Otevřené systémy
  - Autopoietické systémy

Společenské systémy

- Sociální (společenské) systémy sestávají z plurality aktérů, kteří jsou při své interakci vedeni snahou optimálně uspokojovat své potřeby. Zároveň však jsou nuceni respektovat danosti prostředí a zejména celý systém kulturních strukturovaných symbolů.
- Každý společenský systém se skládá z podsystémů, mikro, makro a mega systémů

Zdravotnictví jako společenský systém 1

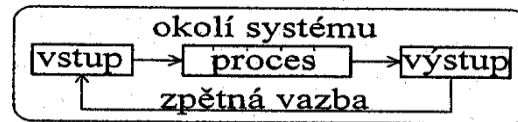
GRAF 20. SYSTÉMOVĚ USPOŘADÁNÍ PÉČE O ZDRAVÍ

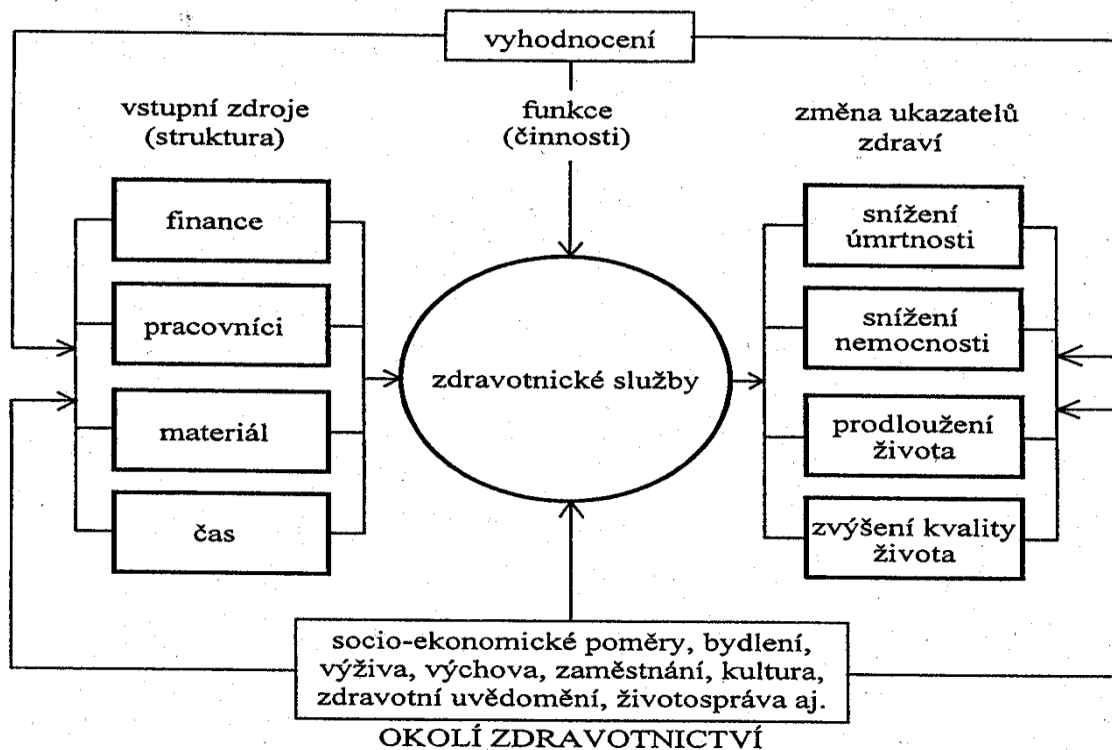
Zdravotnictví jako společenský systém 2

- Zdravotnickým systémem je označována ta část společenského systému, která se sestává z opatření, institucí, organizací a činností, kterými usiluje o léčení nemocí, o jejich prevenci i o posilování zdraví.

Zdravotnický systém se svými vstupy, činností a výstupy:

Obr. 3. Obecné schéma systému v kybernetickém pojetí.

Tendence zdravotnických systémů

- **Konvergence** – zvyšování vzájemné podobnosti
- **Divergence** – rozmanitost a rozdílnost jednotlivých kultur, tradic, hodnotových soustav, sociálních struktur, politických a ekonomických přístupů, pojetí spravedlnosti – tj. uspořádanosti čerpání zdrojů
- Oba přístupy se prosazují současně
- ***Nejdůležitějším dělícím kritériem je způsob distribuce zdravotnických služeb mezi ty, jež je potřebují***

Škála zdravotnických systémů 1

- **Centralizovaný systém** – plná pravomoc státu
- **Výhody:** zdravotní péče pro všechny obyvatele
- **Nevýhody:** neefektivní čerpání prostředků, neprůhledné rozdělování prostředků, vznik byrokracie

Škála zdravotnických systémů 2

- **Pluralistický systém** – tržní charakter, stát zasahuje pouze legislativně
- **Výhody:** možnost konkurence ve zdravotnictví, osobní odpovědnost za vlastní zdraví
- **Nevýhody:** implicitní růst cen, nemožnost podchytit celou populaci

Typy zdravotnických systémů 1

- **Semaškův systém** – centralistický model
- **Beveridgeův systém** – model národní zdravotní služby
- **Bismarckovský systém** – model povinného zdravotního pojištění
- **Liberalistický systém** – model založený na tržním pojetí zdravotní péče

Semaškův systém

- Veškerá zdravotnická zařízení jsou majetkem státu
- Zdravotnictví je financováno z příjmů státu prostřednictvím státního rozpočtu
- Zdravotnictví se považuje za odvětví národního hospodářství a je centrálně plánováno
- Zdravotnické služby se poskytují „bezplatně“
- Zdravotničtí pracovníci jsou státní zaměstnanci a jsou placeni formou mzdy
- Zdravotnictví se pokládá za neproduktivní odvětví, což má za následek nízkou ekonomickou prioritu

Beveridgeův systém 1

- Zajištění ZP pro všechny bez ohledu na platební možnosti
- ZP je převážně financována z daní prostřednictvím státního rozpočtu
- Významný vliv státu
- Většina specializovaných ambulantních zařízení, laboratoře a rtg pracoviště jsou součástí nemocnic
- Drtivá většina nemocnic je součástí Národní zdravotní služby, soukromá lůžka existují v omezené míře

Beveridgeův systém 2

- Soukromé jsou ordinace praktických lékařů, zubařů, lékárny, ordinace specialistů, velká část sanatorií, zařízení ošetrovatelské péče
- Lékaři v nemocnicích jsou honorováni platem, primární zdravotní služby kapítací za registrovaného občana nebo platbou za výkon.
- Více než 90% výdajů na zdravotní péči je hrazeno z veřejných prostředků

Bismarckův systém 1

- Zdravotní péče je hrazena z fondů zdravotního pojištění – příspěvky zaměstnanců, zaměstnavatelů a státu
- Obyvatelé jsou pojištěni u některé z pojišťoven, u které se registrují. V některých státech se pojištění vztahuje i na rodinné příslušníky, kteří nejsou zaměstnáni. Pojišťovny jsou nestátní organizace, které spravují pojišťovací fondy.
- Ambulantní zdravotnické služby jsou vykonávány soukromými lékaři na základě smluv se zdravotními pojišťovnami
- Ambulantní lékaři jsou placeni kapítací nebo podle výkonů

Bismarckův systém 2

- Nemocnice jsou v převážné míře veřejné nebo soukromé založené na neziskovém principu. Jen menší část nemocnic má komerční charakter. U fakultních nemocnic je zřizovatelem stát.
- Přímé platby obyvatel nepřekračují 15% - jde o příplatky za léky, stomatologické služby, pomůcky, pobyt v nemocnici
- Účast státu je legislativní, při finančním usměrňování ZP, při kontrole a dalších veřejně zdravotnických činnostech
- Konkrétní formy tohoto systému jsou v různých státech odlišné

Liberální systém 1

- Zdravotnické služby jsou poskytovány volně strukturovaným rozdělovacím systémem organizovaným na místní úrovni
- ZP je v tomto systému zboží nebo služba
- Lékaři mají postavení samostatného podnikatele nebo člena sdružení
- Role profesionálních asociací je velmi silná
- Zdravotnická zařízení jsou převážně soukromá nebo veřejná
- Platby ZP jsou přímé i nepřímé (30-40% přímých plateb)

Liberální systém 2

- Volná tržní orientace dovoluje otevírat a zavírat nemocnice podle zdrojů obce a jejich preferencí
- Důležitým prvkem systému je soukromé zdravotní pojištění
- Důležitým prvkem je ale také nastolení „rovných příležitostí“
- Proto jsou předpokládány určité státní intervence v podobě veřejných zdravotních programů

Systemy zdravotní péče ve vyspělých zemích

- „Svobodně podnikatelský“ fragmentovaný typ (USA)
- Decentralizované systémy národního pojištění (Kanada, Německo)
- Centralizovaný systém národního pojištění (Holandsko)
- Zespolečenštěná národní zdravotní služba (Velká Británie, Itálie, Španělsko)
- Systém fúzující veřejné povinné pojištění s veřejnými a soukromými zařízeními (Japonsko)

Specifické rysy systému zdravotnictví 1

- Je to složitý a otevřený systém s problematickou predikcí chování
- Je pouze jedním z činitelů, které mají vliv na zdravotní stav obyvatelstva
- Postoje veřejnosti ke zdravotnictví jsou velmi citlivé
- Existuje dlouhé rozpětí mezi rozhodnutími strategického významu a výsledky ve zdravotní stavu obyvatelstva

Specifické rysy systému zdravotnictví 2

- Zdroje nejsou v úměrném vztahu ke zdravotnickým ukazatelům
- Je obtížné stanovit jednoznačná kritéria
- Pro většinu diagnostických metod nejsou předepsány jednotné postupy
- Důsledky špatných rozhodnutí se ve zdravotnictví projevují zvláště nepříznivě